

MADDE 9.2. BİLDİRİMİ

Akdeniz ve Diğerleri v. Türkiye (no. 41139/15 & 41146/15) Başvurusu

İle İlgili Olarak

**İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)
Tarafından Sunulmuştur.**

06 Ekim 2022

İFÖD, İfade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur.

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AİHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strasbourg Cedex

FRANSA

06.10.2022

İfade Özgürlüğü Derneği ('İFÖD')'nin *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* (no. 41139/15 & 41146/15, 04.05.2021) ilişkin Madde 9.2 bildirimidir.

1. Bu bildirim, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan ve Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünü korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen **İfade Özgürlüğü Derneği** ("İFÖD") tarafından hazırlanmıştır.
2. Bu bildirim amacı, Bakanlar Komitesi'ni *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* (no. 41139/15 & 41146/15, 04.05.2021) başvurusunun genel önlemleri hakkında bilgilendirmektir. Bu kapsamda İFÖD, Türk yetkililer tarafından *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* başvurusu ile ilgili olarak alınması gereken genel önlemlerin yerine getirilmemesi ve aynı zamanda ifade ve basın özgürlüğü ile ilgili olarak yerel hukukta yer alan düzenlemelerin Avrupa Mahkemesi'nin içtihadı ile uyumlu hale getirilmemiş olması itibarıyla yargıya yansıyan uyuşmazlıklar üzerinde açıklamalarda bulunacaktır.

Davanın Arka Planı

3. *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* başvurusu Ankara 7. Sulh Ceza Hakimliği'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından dört bakanın adının karıştığı "17-25 Aralık 2013 yolsuzluk iddialarını" araştırmak üzere kurulan Meclis Soruşturması Komisyonu'nun faaliyetleri hakkında her türlü yazılı, görsel ve internet ortamında yapılan yayınlar hakkında vermiş olduğu yayın yasağı kararı ile ilgilidir. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3(2) maddesine dayanarak vermiş olduğu kararı ile Basın Kanunu'nun kapsamını genişletmiştir. Söz konusu hüküm yazılı ve görsel basın dahil olmak üzere İnternet ortamı üzerinden paylaşılan her türlü bilgiyi kapsıyor olması itibarıyla gerek başvuru gerek kamu bakımından öngörülebilir değildir. Bir başka deyişle, yayın yasağı, devam eden meclis soruşturmasının hemen hemen tüm yönleriyle herhangi bir zarara sebebiyet vermesinden bağımsız olarak her türlü bilginin yayınlanmasını yasaklayan bir önleyici tedbire benzemektedir. Başvuruculardan ikisi özellikle ifade özgürlüğü olmak üzere insan hakları konuları üzerine çalışan akademisyenlerdir. Üçüncü başvuru ise tanınmış bir gazetecidir. Kamunun bekçi köpeği sıfatına haiz olan başvuru, topyekûn yayın yasağı getirilmesi ile kamuyu yakından ilgilendiren bir konuda bilgi edinemediklerini iddia etmektedir.
4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararında Anayasa Mahkemesi'nin *Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş.* ("Halk Radyo", no. 2014/19270, 11.07.2019) ve *Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri* ("Yeni Gün", no. 2014/4430, 25.09.2019) kararlarına atıfta bulunmuştur. *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* başvurusunda olduğu üzere her iki karar Basın Kanunu'nun 3. Maddesinin 2. Fıkrasına dayanılarak verilen topyekûn yayın

yasağı kararları ile ilgilidir. Gerek Avrupa Mahkemesi gerekse Anayasa Mahkemesi 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. Maddesinin 2. Fıkrasının öngörülebilirlik ve belirlilik kriterlerini karşılamadığına karar vermiştir.¹ Özellikle belirtilmelidir ki Avrupa Mahkemesi'nin atıfta bulunduğu her iki kararda da Anayasa Mahkemesi, oy çokluğu ile alınan ve Ankara 7. Sulh Ceza Hakimliği'nin Meclis Soruşturma Komisyonu'nun faaliyetleri ile ilgili olarak verilen yayın yasağı kararı ile ilgili olan *Mahmut Tanal ve Diğerleri* kararında (no. 2014/18803, 10.12.2014) benimsemiş olduğu yaklaşımı tamamıyla değiştirmiştir. Söz konusu kararda, Anayasa Mahkemesi bütün başvurucular yönünden kabul edilemezlik kararı vermiştir. Bunun üzerine *Akdeniz ve Diğerleri* kararının verilmesine sebep olduğu üzere başvurucular Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne üç ayrı başvuruda bulunmuştur.

5. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'nin Basın Kanunu'nun 3 (2) maddesinin “öngörülebilirlik” ve “açıklık” kriterlerini karşılamadığı ve Anayasa'nın 28 § 5 maddesinin yayın yasağı kararı verilebilmesine imkân tanınmasına karşılık mevzuatta ceza soruşturmaları bakımından “öngörülebilirlik” ve “belirlilik” kriterlerini sağlayan ve yayın yasağı kararı verilmesine imkân tanıyan herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı yönünde vermiş olduğu kararı hukuka uygun bulmuştur. Söz konusu müdahalenin herhangi bir yasal dayanağı bulunmamaktadır. Bu bağlamda Avrupa Mahkemesi, Gazeteci Banu Güven'in Sözleşme'nin 10. Maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, buna karşılık, akademisyen ve popüler sosyal medya platformlarının kullanıcıları sıfatıyla hareket eden diğer başvurucuların söz konusu tedbir kararından dolayı olarak etkilenmeleri sebebiyle Sözleşmenin 34. maddesi bağlamında “mağdur” olarak değerlendirilemeyeceklerine karar vermiştir.²

Hükümetin Eylem Raporu

6. 28.03.2022 tarihinde Hükümet, Komite'nin 1436. Toplantısına yönelik olarak bir Eylem Planı sunmuştur.³ Hükümet, Eylem Planı'nda, tedbir kararının sona erdiğini, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yolsuzluk iddiaları ile ilgili olarak hazırlanan raporu yayınladığını, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırdığını iddia etmiştir. Hükümet genel önlemler ile ilgili olarak başvuru konusu tedbir kararının kapsamının Mahkeme'nin *Çetin ve Diğerleri* (40153/98 ve 40160/98); *Ürper ve Diğerleri* (14526/07) ve *Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri* (28255/07) kararlarındakilerle benzerlik taşıdığını belirterek, *Akdeniz ve Diğerleri* başvurusunun Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri davası altında kopya dava sınıflandırılmasını talep etmiştir.

İFÖD'ün Gözlemleri

7. İlk olarak, İFÖD, *Akdeniz ve Diğerleri* ile *Cumhuriyet Vakfı ve diğerleri* başvurularında uygulanan hukuk normlarının farklı olduğu görüşünde olduğunu belirtir. İlk başvuru yeni

¹ *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye*, no. 41139/15, 04.05.2021, para. 94.

² *Ibid* para. 74.

³ Bkz. DH-DD(2022)378

hukuki sorunların mevcudiyetine işaret etmektedir ve Hükümet tarafından ileri sürülen iddiaların aksine ikinci başvuru ile aynı kabul edilemez.

8. İlk başvuruda, Ankara 7. Sulh Ceza Hakimliği 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun 3(2) maddesine dayanarak topyekûn yayın yasağı kararı vermiştir. Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri başvurusunda ise Ankara 25. Asliye Hukuk Mahkemesi, artık yürürlükte olmayan 1087 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 103. Maddesine dayanarak vermiş olduğu ihtiyati tedbir kararı ile yayın yasağına hükmetmiştir.⁴
9. *Cumhuriyet Vakfı* başvurusunda verilen ihtiyati tedbir kararı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na dayanılarak bir özel hukuk davası kapsamında verilmiştir. Buna karşılık, *Akdeniz ve Diğerleri* davasında verilen ihtiyati tedbir kararı ise hükümet tarafından da kabul edildiği üzere Basın Kanunu uyarınca niteliği itibariyle bir ceza soruşturması kapsamında verilmiştir. Söz konusu ayrımın ötesinde, Mahkemenin *Cumhuriyet Vakfı ve Akdeniz ve Diğerleri* başvurularındaki gerekçesi de farklıdır. Dolayısıyla, her ne kadar iki başvuruda da verilen tedbir kararı ile yayın yasağı kararı verilmesini takiben konu ile ilgili yapılacak henüz içeriği dahi bilinmeyen bütün yayınlar yasaklanmışsa da Avrupa Mahkemesi *Akdeniz ve Diğerleri* başvurusunda 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3(2) maddesinin kanunilik ilkesine aykırılık teşkil ettiğine hükmetmiş, buna karşılık, *Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri* başvurusunda ise ihtiyati tedbir olarak verilen konu ile ilgili her türlü haber ve makalenin yayınlanması yönünde getirilen yasağın orantılı ve demokratik toplumlarda gerekli olmadığına karar vermiştir.
10. Dolayısıyla, İFÖD *Akdeniz ve Diğerleri* başvurusunun yeni bir hukuki probleme işaret ettiği ve *Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri* grubu ile birlikte sınıflandırılmaması gerektiği görüşündedir.
11. İkinci olarak, Hükümet'in Eylem Planı'nda yer verdiği bilgi ve veriler yetersizdir. Eylem Planı, 5187 sayılı Kanun'un 3 (2) maddesinin uygulaması ile ilgili doğru bilgiyi içermemektedir.
12. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, *Akdeniz ve Diğerleri* başvurusunda AİHM Anayasa Mahkemesi'nin dört bakan hakkında yürütülen meclis soruşturması ile ilgili olarak verilen yayın yasağı kararına dayanak teşkil eden 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun 3 (2) maddesinin öngörülebilirlik ve belirlilik kriterlerini karşılamadığı yönündeki tespitini benimsemiştir. AİHM, Sözleşmesi'nin 10. Maddesi anlamında müdahalenin kanuni bir dayanağı bulunmadığı ve başvurucuya demokratik toplumlarda olması gerektiği şekilde hukuk üstünlüğüne uygun bir koruma sağlanmadığı sonucuna varmıştır.
13. Öte yandan, 5187 sayılı Kanun'un 3. Maddesinin kanunilik prensibine uygun olmadığı ilk kez Anayasa Mahkemesi'nin 11.07.2019 tarihli *Halk Radyo* kararında⁵ tespit edildiği unutulmamalıdır. Mahkeme, söz konusu kararında açıkça belirtmemiş ise de esasen *Mahmut Tanal ve Diğerleri* kararı (no. 2014/18803, 10.12.2014) ile benimsediği anlayıştan vazgeçmiştir. Anayasa Mahkemesi, *Halk Radyo* kararında 5187 sayılı Kanun'un 3. Maddesinin ifade özgürlüğü hakkına yönelik sınırlama getirmesine imkan tanıyan makul bir sebep barındırmasına karşılık söz konusu hükmün ihtiyati tedbir kararı gibi yerel mercilere cezai

⁴ Bkz. *Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri/Türkiye*, no. 28255/07, 08.10.2013, para. 20.

⁵ Bkz. *Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş.*, no. 2014/19270, 11.07.2019.

soruşturmalar ve kovuşturmalar bakımından yayın yasağı kararı verilmesine imkan tanıyan bir hüküm içermediğini belirtmiştir.⁶ Başka bir deyişle, Anayasa Mahkemesi söz konusu hükmü Anayasa aykırı bulmamış, söz konusu hükme yayın yasağı uygulamak üzere başvurulamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Bu sebeple, ilgili hüküm iptal edilmemiştir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlar bütün yerel mahkemeler bakımından bağlayıcı ise de uygulamada Anayasa Mahkemesi'nin herhangi bir hükmü kanunilik ilkesine aykırı bulması üzerine dahi söz konusu hüküm yerel mahkemeler tarafından uygulanmaya devam edebilmektedir.

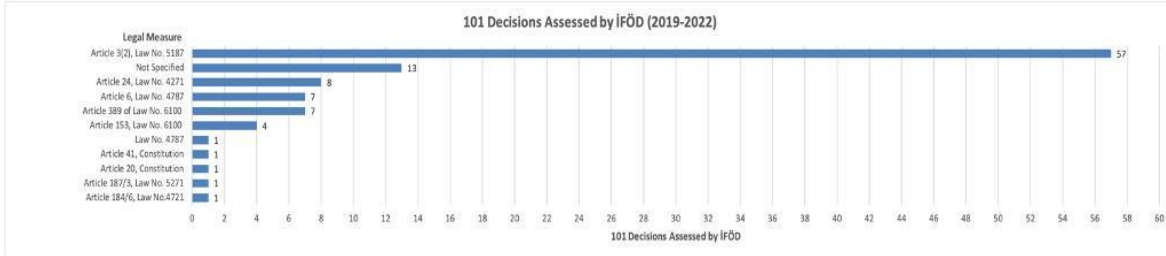
14. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi *Yeni Gün* (no. 2014/4430, 25.09.2019) kararında beş ayrı başvuruyu birleştirerek Anayasa'nın 26. ve 28. Maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Söz konusu başvuru farklı sulh ceza hakimliklerinin öğrenilmesinde kamusal yarar bulunan konularda vermiş olduğu yayın yasağı kararları ile ilgilidir. Beş başvurudan ikisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından dört bakanın adının karıştığı "17-25 Aralık 2013 yolsuzluk iddialarını" araştırmak üzere kurulan Meclis Soruşturma Komisyonu ile ilgilidir. Bir diğer yayın yasağı kararı ise 2014 yılında Suriye'ye yardım taşıyan Milli Savunma Teşkilatı'na ait tırların yolda jandarma tarafından "hukuka aykırı" bir şekilde durdurulması ile ilgili olarak verilen yayın yasağı kararı hakkındadır. Söz konusu hadiseyi dönemin Başbakanı olan Erdoğan'ın Musul Türkiye Konsolosluluğunda yaşanan rehin krizi takip etmiş, Başbakan Erdoğan basına yönelik olarak rehlinin 2014 yılında serbest bırakıldığı tarihe kadar bu konuda haber veya yorum yapılmaması çağrısında bulunmuştur. Görüleceği üzere Anayasa Mahkemesi, *Halk Radyosu* kararında aynı yaklaşımı benimsemiş ve 5187 sayılı Kanun'un 3. Maddesi uyarınca yayın yasağı kararı verilmesini kanunilik ilkesine aykırı olduğunu tekrar etmiştir.
15. Somut olay bakımından da yerel mahkemelerin 5187 sayılı Kanun'un 3. Maddesini uygulamaya devam ettiği görülmektedir. Yerel mahkemeler Anayasa Mahkemesi'nin *Halk Radyo* kararı ile birlikte Avrupa Mahkemesi'nin *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* kararını göz ardı etmektedir. Bunun temel sebebi ise parlamentonun Anayasa Mahkemesi'nin *Halk Radyo* ve *Yeni Gün* kararları üzerine aradan geçen üç seneyi aşkın süre içerisinde adli mercilerin yayın yasağı kararı verebilmesine imkân tanıyan öngörülebilir bir hüküm düzenlenmemiş olmasıdır.
16. Başka bir deyişle, her iki yüksek mahkeme 5187 sayılı Kanun'un 3. Maddesi uyarınca verilen ihtiyati tedbir kararı ile yayın yasağı uygulanmasını kanunilik ilkesine aykırı bulmuştur. Avrupa Mahkemesi'nin 5187 sayılı Kanun'un 3. Maddesini açıkça belirsiz ve öngörülemez bulmuş olması itibarıyla yerel mahkemelerin Sözleşme'nin 10. Maddesine aykırılık teşkil eden söz konusu hükmü uygulamaması gerekmektedir.
17. Yukarıda açıklandığı üzere, Anayasa Mahkemesi'nin *Halk Radyo* ve *Yeni Gün* kararlarında⁷ yer alan tespitler Avrupa Mahkemesi'nin kararından önce 11.07.2019 ve 25.09.2019 tarihlerinde verilmiştir. Ancak, yerel mahkemeler 5187 sayılı Kanun'un 3 (2) maddesine dayanarak birçok haber ve yargılama hakkında yayın yasağı kararı vermeye devam etmiştir.

⁶ Bkz. *Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş.*, para. 44.

⁷ Bkz. *Yeni Gün Haber Ajansı Basım ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri*, no. 2014/4430, 25.09.2019.

Dolayısıyla, AİHM ile birlikte Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararların yerel mahkemelere dağıtılması etkili bir genel önlem olarak kabul edilemez.

18. Bu bildirimde gösterileceği üzere yerel mahkemeler Avrupa Mahkemesi'nin *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* (no. 41139/15) başvurusunda yapmış olduğu tespitleri dikkate almamakta ve 5187 sayılı Kanun'un 3 (2) maddesine dayanarak topyekûn yayın yasağı kararları vermeye devam etmektedir. Dolayısıyla, *Akdeniz ve Diğerleri* 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesinin uygulamasından kaynaklanan yapısal problemlerin mevcudiyetine işaret etmektedir ve Bakanlar Komitesi tarafından öncü dava olarak kabul edilmesi gerekmektedir.
19. İFÖD, Anayasa Mahkemesi'nin Halk Radyo ve Yeni Gün kararlarının 17.09.2019 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmasını takiben 80 ayrı yerel mahkeme tarafından verilen 101 yayın yasağı kararına ulaşmış ve bu kararlar üzerine inceleme gerçekleştirmiştir (**EK-1**).
20. Söz konusu kararların 57'si 46 ayrı yerel mahkeme tarafından 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesine dayanılarak yazılı, görsel ve işitsel ve internet ortamında yapılan yayınları da kapsayacak şekilde verilen topyekûn yayın yasağı kararlarıdır. Bununla beraber, 31 kararda ise yerel mahkemeler topyekûn yayın yasağı kararı verirken farklı hükümleri dayanak göstermiştir.⁸ Bu önlemlerin bazıları açıkça topyekûn yayın yasağının hangi koşullara göre verildiğini belirtmemektedir. Son olarak, İFÖD 10 ayrı yerel mahkemenin hükmettiği 13 yayın yasağı kararında ise herhangi bir kanun hükmüne atıfta bulunulmadığını tespit etmiştir.

21. Dolayısıyla, Hükümet tarafından iddia edilen aksine, Anayasa Mahkemesi'nin *Halk Radyo ve Yeni Gün* kararlarının yayınlandığı tarihten bu yana yerel mahkemeler İFÖD tarafından tespit edilen kararların %56.44'ünde öncelikle 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesini dayanak göstererek, %30.69'unda farklı kanun hükümlerine atıfta ve %12.87'sinde ise hiçbir kanun hükmüne atıfta bulunmaksızın İnternet ortamı üzerinden yapılanlar dahil olmak üzere topyekûn yayın yasağı kararı vermeye devam etmiştir. İFÖD tarafından incelenen kararlardan bazıları ise Avrupa Mahkemesi'nin *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* (no. 41139/15 & 41146/15, 04.05.2021) kararının verildiği tarihten sonraki bir tarihte verilmiştir. Söz konusu kararların sayısı kesin olarak belirlenememiş ise de Hükümet'in ayrıntıları ile birlikte bilgi sağlaması gerekmektedir. Yerel mahkemelerin basın kuruluşlarını hedef alarak 5187 Sayılı Kanun'un 3(2) maddesi uyarınca topyekûn yayın yasağı kararı vermeye devam etmesinin önüne

⁸ İlgili hükümler için bkz. 4721 Sayılı Medeni Kanun'un 24 ve 184 (4) maddesi, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 153 ve 389. Maddeleri, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 187(3) Maddesi, 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'unun 6. maddesi ve Anayasa'nın 20. ve 41. Maddeleri

geçilmelidir. Başka bir deyişle, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarını takiben artık 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesi bu yönde verilecek kararların kanuni gerekçesi olamaz.

22. İFÖD tarafından incelenen emsal kararlar 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesinin boşanma davaları ve çocukların cinsel istismarı, rüşvet, zimmet, resmî belgede sahtecilik, kasten adam öldürme ve kötü muamele iddiaları ile ilgili ceza soruşturmaları dahil ancak bunlarla sınırlı olmaksızın birçok farklı konuda uygulandığını göstermektedir.
23. İFÖD özellikle yerel mahkemelerin aşağıdaki kararlarını Komitenin dikkatine sunmaktadır. Söz konusu kararların tamamı Anayasa Mahkemesi'nin kararından ve bir tanesi ise Avrupa Mahkemesi'nin *Akdeniz ve Diğerleri* kararını takiben verilmiş kararlardır.
24. Çaycuma Sulh Ceza Hakimliği, 15.01.2020 tarih ve 2020/14 D.İş sayılı kararıyla Kastamonu Tapu Genel Müdürlüğü'nde çalışan kamu görevlilerinin adının karıştığı rüşvet iddiaları ilgili olarak yürütülen soruşturma kapsamında konuyla ilgili tüm haber ve içeriklerin yasaklanmasına karar vermiştir (**EK-2**). Çaycuma Sulh Ceza Hâkimi kararında güvenilir bir soruşturma yürütmek ve delil toplamak amacıyla bu yönde genel bir yayın yasağı kararına ihtiyaç bulunduğunu belirtmiştir. Sulh ceza hakimine göre, rüşvet iddiaları Tapu Müdürlüğünde çalışan memurları ve müdürlük faaliyetlerinin haberlerden olumsuz etkilenmesine neden olabilecektir. Öte yandan, hâkim kamu düzeninin korumak için bu yönde bir karara ihtiyaç duyulduğunu savunmuştur. Ancak, hakimlik kararında Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili iki kararına da atıfta bulunulmamıştır ve hakimlik haberde yer alan bilgilerin zarar meydana getirmeye elverişli olmasından bağımsız olarak devam eden soruşturma hakkında bütün yönleriyle yayın yasağı kararı vermiştir.
25. 20.02.2022 tarihinde İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Kırklareli Valisi hakkında 2020/35 E. sayılı dosyası kapsamında ara karar kurarak kovuşturma ile ilgili bütün haberler hakkında topyekûn yayın yasağı kararı vermiştir (**EK-3**). Basına yansıyan haberlere göre vali eski kız arkadaşını özgürlüğünden yoksun bırakmak, tehdit ve darp etmek suçlarından yargılanmaktadır.⁹ İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi kararında Anayasa Mahkemesi'nin her iki kararına da atıfta bulunulmamıştır.
26. 19.03.2022 tarihinde İzmir 7. Sulh Ceza Hakimliği 2020/1242 D.İş sayılı dosyası kapsamında Mustafa Koçak isimli bir mahkumun şikayeti üzerine başlatılan soruşturma hakkında yayın yasağı kararı vermiştir (**EK-4**). Mustafa Koçak, 2013 tarihli Gezi Parkı olaylarında polislin orantısız güç kullanması sebebiyle ölen 14 yaşındaki Berkin Elvan'ın cinayeti ile ilgili olarak soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz'ı ölümüne sebep olan kişilere silah temin ettiği gerekçesiyle mahkûm edilmiştir. Mahkûmiyet kararı üzerine, Mustafa Koçak itirafçıların tutarsız beyanları dayanak gösterilerek mahkûmiyet kararı verildiği belirterek kararı protesto etmek amacıyla açlık grevine başlamıştır. İddialara göre infaz memurları Mustafa Koçak'ın açlık grevine müdahalede bulunmuş ve Mustafa Koçak'ın zorla

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Birgün Gazetesi, "Sevgilisini ormana götürüp darp ettiren vali hakkında hapis istemi", 19.02.2020, <https://www.birgun.net/haber/sevgilisini-ormana-goturup-darp-ettiren-vali-hakkinda-hapis-istemi-288630>.

beslenmesini sağlamıştır.¹⁰ Olay üzerine Mustafa Koçak ve ailesi infaz memurları hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Soruşturma kapsamında, Cumhuriyet Savcısı soruşturmayı tehlikeye düşürebileceği, şüpheli kamu görevlilerinin kaçabileceği veya delilleri gizleyebileceği gerekçesiyle yayın yasağı kararı vermiştir. Sulh ceza hakimliği ise talep üzeri aynı gerekçelere yer vererek talebi kabul etmiştir. Sulh ceza hâkimi kararında her iki Anayasa Mahkemesi kararına da atıfta bulunmamıştır.

27. Finike Sulh Ceza Hakimi 2020/358 D.İş sayılı dosyası kapsamında 15.06.2020 tarihinde Finike Devlet Hastanesi tarafından açılan kamu ihalelerinde hastane personelinin yolsuzluk yaptığı iddiası ile yürütülen soruşturma kapsamında yayın yasağı kararı vermiştir (**EK-5**). Çaycuma kararına benzer bir şekilde Finike Sulh Ceza Hakimliği Anayasa Mahkemesi'nin iki kararına da atıfta bulunmamıştır. Bildirimin yazıldığı tarih itibariyle aradan geçen iki yıllık süreye rağmen failer ile ilgili yürütülen işlemlere dair herhangi bir bilgiye erişilememektedir.¹¹
28. Bingöl Sulh Ceza Hakimliği 09.06.2020 tarih ve 2020/968 D.İş sayılı kararıyla şüpheli hakkında zimmet ve resmi belgede sahtecilik suçları üzerine yürütülen soruşturma dosyası kapsamında yayın yasağı kararı vermiştir. (**EK-6**). Hakimlik 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesine dayanarak mağdurun kimliğinin açıklanması halinde mağdur ile birlikte ailesinin bu durumdan olumsuz etkileneceği gerekçesiyle mağduru ve ailesini korumak için konuyla ilgili yapılacak her türlü haber hakkında yayın yasağı kararı vermiştir. Ancak, hakimlik soruşturma üzerine yapılacak haberler sebebiyle mağdurun ve ailesinin ne şekilde söz konusu haberlerden olumsuz etkilenebileceğini açıklamamıştır. Bingöl Sulh Ceza Hâkimi iki Anayasa Mahkemesi kararına da atıfta bulunmamıştır.
29. Van 2. Sulh Ceza Hakimliği, 13.09.2022 tarih ve 2020/2823 D.İş sayılı dosya kapsamında işkence ve kötü muamele iddiaları üzerine başlatılan soruşturma hakkında topyekûn yayın yasağı uygulanmasına karar vermiştir. (**EK-7**). Karardan anlaşıldığı üzere terörle mücadele kapsamında gerçekleştirilen bir operasyon sırasında üç terörist ve dört Türk askeri ölmüştür. Jandarma ise konu ile ilgili olarak teröristler ile iş birliği yaptığı iddia edilen iki şüpheliyi gözaltına almıştır. İşbirlikçi olduğu iddia edilen kişiler Jandarmanın kendilerini dövdüğü iddiasında bulunmuştur. Başlatılan soruşturma kapsamında hakimlik, soruşturmanın selameti ve kamu düzeninin korunması amacıyla konu ile ilgili olarak yayın yasağı kararı verilmesine ihtiyaç bulunduğunu belirterek topyekûn yayın yasağı uygulanmasına hükmetmiştir. Van Sulh Ceza Hakimliği Anayasa Mahkemesi'nin iki kararına da atıfta bulunmamıştır.
30. İstanbul 8. Sulh Ceza Hakimliği 16.10.2020 tarih ve 2020/4728 D.İş sayılı hakkında ciddi iddialar bulunan iş insanı Sezgin Baran Korkmaz ve Sezgin Baran Korkmaz ile bağlantılı 13 kişi hakkında yürütülen soruşturma kapsamında yayın yasağı kararı vermiştir (**EK-8**). Sezgin

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bianet, "Call for an Effective Investigation into Torture of Death Fasting Prisoner Mustafa Koçak", 18.03.2020, <https://bianet.org/english/human-rights/221565-call-for-an-effective-investigation-into-torture-of-death-fasting-prisoner-mustafa-kocak>

¹¹ Şüphelinin gözaltına alınması ile sınırlı olarak yapılan haber için bkz. Antalya Haber, "Hamit Batur gözaltına alındı' iddiası," 14.10.2020, <https://www.mygazete.com/yerel-haber/antalya/antalya-haber-hamit-batur-gozaltina-alindi-iddiasi/123483/>. Ayrıca bkz. <http://www.yedigunhaber.com/gundem/yolsuzluk-krizi-belediye-muduru-gozaltina-alindi-h5445.html>.

Baran Korkmaz hem Türkiye’de hem de Amerika Birleşik Devletleri’nde rüşvet, dolandırıcılık ve para aklama suçlarıyla suçlanmaktadır. İddialara göre Sezgin Baran Korkmaz’ın üst düzey devlet yetkilileri ile bağlantıları bulunmaktadır.¹² Soruşturma kapsamında 15.10.2022 tarihinde Cumhuriyet Savcısı soruşturma sebebiyle Sezgin Baran Korkmaz ile birlikte diğer 13 kişinin ticari itibarlarının zarar görebileceği gerekçesiyle yayın yasağı kararı verilmesi talebinde bulunmuştur. İstanbul 8. Sulh Ceza Hakimliği, Anayasa Mahkemesi’nin iki kararına da atıfta bulunmaksızın şüphelilerin ilgili şirkette hissedar olması itibariyle ticari faaliyetlerinin devam eden soruşturma sebebiyle zarar görebileceği gerekçesi ile talebi kabul etmiştir.

- 31.** İFÖD aynı zamanda yakın zamanda gerçekleşen örneklerin 2019-2021 tarih aralığı ile sınırlı olmadığına dikkat çeker. Yakın tarihte verilen bir diğer yayın yasağı kararı 06.07.2022 tarihli. Basında yer alan haberlere göre Konya Şehir Hastanesi’nde gerçekleşen olayda bir vatandaş annesinin ölümünden doktoru sorumlu tutmuş ve doktoru silahla vurup öldürmüştür.¹³ Fail doktoru öldürdükten sonra ise kendini de vurmuş ve aynı hastanede hayatını kaybetmiştir. Yaşanan bu olaydan hemen sonra aynı tarihte Konya 5. Sulh Ceza Hakimliği 2022/2826 D.İş sayılı dosya kapsamında konuyla ilgili yapılacak bütün haberlere yönelik olarak yayın yasağı kararı vermiştir (**EK-9**). Hakimlik kararını 5187 sayılı Kanun’un 3(2) maddesine dayandırmış ve yayın yasağı kararının gerekçesini ise “yayın yasağının amacı ulusal güvenliği, kamu düzenini ve etkili bir soruşturma yürütülmesi” olarak belirtmiştir. Bu açıklamanın dışında hakimlik ne sebeple konuyla ilgili olarak topyekûn yayın yasağı kararı verilmesine ihtiyaç duyulduğunu açıklamamıştır. Konya 5. Sulh Ceza Hakimliği kararında Anayasa’nın söz konusu iki kararına ve Avrupa Mahkemesi’nin *Akdeniz ve diğerleri* kararına atıfta bulunmamıştır.
- 32.** 24.07.2022 tarihinde basına yansıyan yakın tarihli bir olayda, kamuoyu dokuz yaşındaki bir çocuğun çöp dolu bir evde kilitli olarak bulunması haberi ile sarsılmıştır. Çocuk, belediye yetkilileri tarafından bulunduğu sırada, kötü durumdadır.¹⁴ Çocuğun bulunmasını takiben 28.07.2022 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü 101 haber ve makalenin erişime engellenmesi ve konuyla ilgili olarak yapılacak her türlü haber hakkında yayın yasağı kararı verilmesini talep etmiştir. Bursa 3. Sulh Ceza Hakimliği 2022/4779 D.İş sayılı dosya kapsamında 5187 sayılı Kanun’un 3(2) maddesine dayanarak yayın yasağına hükmetmiştir (**EK-10**). Bursa 3. Sulh Ceza Hakimliği kararında aynı zamanda 101 haber yönünden ise 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 9. Maddesi uyarınca erişim engeli kararı vermiştir. Kararla, özenle çocuğun bilgilerine yer verilmeksizin kaleme alınan haberler dahil

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. BirGün Gazetesi, “SBK Holding ve Sezgin Baran Korkmaz’ın mal varlıklarına el konuldu”, 09.10.2020, <https://www.birgun.net/haber/sbk-holding-ve-sezgin-baran-korkmaz-in-mal-varliklarina-el-konuldu-318577>.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gazete Duvar, “Konya Şehir Hastanesi’nde silahlı saldırı: Doktor ve saldırgan öldü” 06.07.2022, <https://www.gazeteduvar.com.tr/konya-sehir-hastanesinde-silahlı-saldırı-doktor-ve-saldırgan-öldü-haber-1572329>.

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sözcü, “Çöp evde 1 yıldır odaya kilitli çocuk bulundu” 24.07.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/cop-evde-1-yildir-odaya-kilitli-cocuk-bulundu-7266930/>

olmak üzere herhangi bir ayırım yapılmaksızın 101 içerik yönünden erişim engeli uygulanmış, 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesine dayanılarak belirsizliğe yol açacak şekilde konuyla ilgili her türlü yayın hakkında yasak uygulanmıştır. Bursa Sulh Ceza Hakimliği kararında Anayasa Mahkemesi ile birlikte Avrupa Mahkemesi'nin 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesi ile ilgili hiçbir kararına atıfta bulunulmamıştır. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesi'nin iki kararı ile birlikte Avrupa Mahkemesi'nin *Akdeniz ve Diğerleri* kararının yargı organları tarafından halen göz ardı edildiği görülmektedir. Yerel mahkemeler yüksek mahkeme kararlarını dikkate almaksızın topyekûn yayın yasağı kararı vermeye devam etmektedir.

33. Dolayısıyla, sınırlı imkanlarla ulaşılan yerel mahkeme kararları dikkate alındığında bile, İFÖD, bu bildirimde atıfta bulunulan örnek kararlar ışığında 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesinin uygulanmasında Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Mahkemesi içtihatları ile uyum sağlanmadığı görüşündedir. Bu bağlamda, İFÖD, Türk yetkililerin, Avrupa Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından gözlemlenen sorunlara yönelik olarak çözüm sağlama konusunda başarısız olduğunu Komite'nin dikkatine sunmaktadır.
34. İFÖD ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin mağdur statüsü bakımından yaptığı değerlendirmenin Avrupa Mahkemesi'ninkinden farklı olduğu belirtir. Anayasa Mahkemesi, dört eski bakan hakkında "17-25 Aralık 2013 yolsuzluk iddiaları" ile ilgili olarak verilen basım ve yayın yasağı kararları üzerine birçok kez değerlendirmede bulunmuştur. Ancak içtihat üzerinden de anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesi'nin mağdur statüsü değerlendirmesi öngörülebilir değildir. Başka bir deyişle Anayasa Mahkemesi'nin hangi durumlarda başvuruculara mağdur statüsü verdiği öngörülememektedir.
35. Başvurucunun mağdur statüsüne sahip olup olmadığı üzerine değerlendirme yapmaya imkân tanıyan yasal standartlar bulunmamaktadır. Bu ise özellikle basına yönelik olarak getirilen yasaklar dahil ancak bunlarla sınırlı olmaksızın kamuyu ilgilendiren konularda Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurular bakımından şüpheye ve belirsizliğe yol açmaktadır.
36. *Mahmut Tanal ve Diğerleri* kararının başvurucuları arasında bulunan üç kişi aynı zamanda *Akdeniz ve Diğerleri* kararının da başvurusudur.¹⁵ *Mahmut Tanal ve Diğerleri* kararının başvurucuları gazeteci, akademisyen ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görevli millet vekillerinden oluşmaktadır. Ancak, Anayasa Mahkemesi altı başvurucunun hiçbirisine mağdur statüsü vermemiş ve başvurucuların basım ve yayın yasağından doğrudan etkilenip etkilenmediği üzerine herhangi bir inceleme gerçekleştirmeksizin başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Buna karşılık, *Halk Radyo* kararında Anayasa Mahkemesi, basın kuruluşu olan başvurucuya mağdur statüsü tanımış ve başvurucunun Anayasa'nın 26. ve 28. Maddeleri ile güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme bu kararında medya kuruluşu olan başvuru ile *Mahmut Tanal ve Diğerleri* başvurusunun başvurucuları arasında bir ayrıma gitmiştir.
37. Buna karşılık, Anayasa Mahkemesi, *Yeni Gün* kararında¹⁶ beş ayrı başvuruyu birleştirmiş ve aralarında medya kuruluşları, milletvekilleri ve gazetecilerin de bulunduğu başvurucuların

¹⁵ Bkz. *Yeni Gün Haber Ajansı Basım ve Yayıncılık A.Ş. ve Diğerleri*, no. 2014/4430, 25.09.2019.

¹⁶ Bkz. *Mahmut Tanal ve Diğerleri*, no. 2014/18803, 10.12.2014.

mağdur statüsünü kabul etmiştir. Esasen CHP Milletvekili olan Sezgin Tanrıkulu'nun dört bakanın adının karıştığı "17-25 Aralık 2013 yolsuzluk iddiaları" hakkında verilen yayın yasağı kararı benzer şekilde CHP Milletvekili olan Mahmut Tanal'ın başvurusundan pek farklı değildir. Söz konusu başvurulardan birinde başvuru statüsü bulunmadığı belirtilmiş ve başvuru kabul edilemez bulunmuş, *Yeni Gün* kararında ise başvuru statüsü bulunduğu kabul edilerek olduğu üzere başvuru ihlal ile sonuçlanmıştır. Bu durum gazeteci sıfatıyla başvuran başvuru bakımından da aynıdır.

38. Dolayısıyla, her iki karar bakımından da başvuru statüsü benzerdir. Buna karşılık, mağdur statüsü ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi konusu tamamıyla aynı olan iki ayrı başvuru bakımından ne şekilde farklı sonuçlara ulaştığına dair herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin aralarında çelişki bulunan söz konusu iki karar ayrıca AİHM'nin dikkatine de sunulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin *Mahmut Tanal ve Diğerleri* başvurusunda kabul edilemezlik kararı vermesi üzerine gazeteci Banu Güven AİHM'e başvurmuştur. Avrupa Mahkemesi *Akdeniz ve Diğerleri/ Türkiye* başvurusunun mağdur statüsü bulunduğunu kabul etmiş ve Sözleşme'nin 10. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu sebeple, İFÖD, Anayasa Mahkemesi'nin başvuru statüsü ile ilgili içtihadının keyfi olduğuna ve Avrupa Mahkemesi içtihadı ile uyumlu olmadığına dikkat çeker.
39. Yukarıdaki açıklamalar göz önünde bulundurularak, İFÖD *Akdeniz ve diğerleri/Türkiye* kararının uygulanması bakımından Sözleşme'nin 10. Maddesi ile korunan ifade ve basın özgürlüğü hakkının etkili bir şekilde kullanılabilmesi yönünde herhangi bir gelişim kaydedilemediği görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

40. *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* başvurusu yeni hukuki sorunların mevcudiyetine işaret etmektedir ve *Cumhuriyet Vakfı ve Diğerleri* grubu ile aynı grup içerisinde sınıflandırılmamalıdır. Öncü dava olması itibarıyla, *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* başvurusunun denetime ayrı bir vaka olarak devam edilmelidir.
41. Bildirimde açıklandığı üzere, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3(2) maddesinin uygulaması dikkate alındığına *Akdeniz ve Diğerleri* başvurusunun tam ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi bakımından herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Yetkililer yayın yasakları ile ilgili olarak öngörülebilir bir kanun hükmü getirmemiştir.
42. Anayasa Mahkemesi'nin ve AİHM'nin kararlarına karşılık, sulh ceza hakimlikleri Anayasa Mahkemesi'nin ve Avrupa Mahkemesi'nin kararlarını göz ardı ederek halen yürürlükte olan 5187 sayılı kanunun 3(2) hükmüne başvurmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, *Akdeniz ve Diğerleri* başvurusunun münferit bir problem olmaması itibarıyla İFÖD, Komite'den Hükümete yayın yasağı kararı verilirken 5187 sayılı Kanun'un 3(2) maddesinin uygulamasına son verilmesi yönünde talepte bulunulması tavsiyesinde bulunur.
43. Bakanlar Komitesi ayrıca Hükümetten, yerel mahkemelerin kamuyu yakından ilgilendiren konularda vermiş olduğu yayın yasağı kararlarda 5187 sayılı Kanun'un 3. maddesine dayanılıp dayanılmadığı hakkında istatistiksel veri sunması yönünde talepte bulunmalıdır.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ

44. İFÖD, Komite'nin Hükümetten Mahkeme'nin *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* kararına ve ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin 5187 Sayılı Kanun'un 3. Maddenin 2. fıkrası uygulanmasına ilişkin iki kararına atıfta bulunan son yargı uygulamalarına ilişkin örnekler sunmasını talep etmesi yönünde tavsiyede bulunur.
45. İFÖD ayrıca Komite'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye* başvurusunun icrasını denetlemeye devam etmesi tavsiyesinde bulunur.

İfade Özgürlüğü Derneği – İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> Twitter: @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği (“İFÖD”) düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını korumak ve geliştirmek amacıyla Ağustos 2017’de kurulmuştur. Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğünden ve bilgi ve haberlere erişim ve yayma hakkından yararlandığı bir toplum öngörmektedir.